

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

פרשת כי תשא - פרה תשפ"ו

דרך חיים

מצות פרה אדומה שבפרשת 'פרה' ניתנה לבני ישראל עוד לפני מתן תורה. "שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו" (שמות טו כה) – "במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין" (רש"י שם עפ"י סנהדרין נו:). כמו שאומרים בפיוט לפרשת פרה "ממרה חוקה גזר". זאת, על אף שלא יכלו לעשות אותה עד הקמת המשכן, שהרי אופן קיומה היה בהזאת דם הפרה נוכח פני אל מועד. אם כך, צריך להבין למה חזר הקב"ה על המצוה שכבר ציווה במרה. ועתה, שביחס למצות פרה כותב רש"י (במדבר יט ב): "משל לבן שפחה שטינף פלטיין של מלך, אמרו תבא אמו ותקנח הצואה כך תבא פרה ותכפר על העגל". וצריך להבין, שהרי עם ישראל קיבל את מצות פרה אדומה במרה עוד לפני חטא העגל. חז"ל (ילקוט שמעוני שמות יח כז) לימדונו כי בזכות אברהם אבינו שאמר "ואנכי עפר ואפר" זכו בניו לשתי מצוות אפר פרה ועפר סוטה. יש להבין מהו הקשר המהותי שבין ב' מצוות אלה לאמירתו של אברהם אבינו "עפר ואפר"? אומרת הגמרא (קידושין לא.): "אמר רב יהודה אמר שמואל: שאלו את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם? אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון ודמא בן נתינה שמו, בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכן, ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא. והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו. לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו. נכנסו חכמי ישראל אצלו. אמר להם: יודע אני בכס שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא". הרבי מקוצק היה אומר שכשאותו גוי ויתר על הרווח העצום התעורר קטרוג על עם ישראל אך מידת הרחמים השקיטה את הקטרוג ואמרה שגוי מוותר בשביל מצות כיבוד אביו שהיא מצוה שכלית, בעוד ישראל מוכנים להוציא כל הון שבעולם בשביל מצוה פרה שהיא חוקה. הר"ן כותב בדרשתיו (דרוש א) שואל על הפסוק "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובנתכם לעיני כל העמים" (דברים ד ו), אם היו שומעות האומות את המשפטים מובן מדוע יודו בתבונת העם, אבל כששמעו את החוקים איך שייך שיוודו בחכמתנו, הרי אדרבה על זה מצערים אותנו אומות העולם. משיב הר"ן שאם אדם יקרא חיבור שחיבר אדם גדול, חכם מופלג, וימצא בו קטע שאינו מבין, הוא יתלה את החיסרון בעצמו ולא במחבר. הסבא מקלם נתן דוגמא לעניין זה. כשעם ישראל סבבו את חומת יריחו במשך שבוע שלם תוך שתקעו בשופרות, סביר להניח כי כל מי שהסתכל עליהם מעל החומה ודאי הסתכלו עליהם בצורה מוזרה. אך בשעה שהחומה נבלעה בארץ עם תקיעת השופר הבינו ש"רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה", כנראה שישראל יודעים דברים שאנחנו לא יודעים. כך גם כשנאמן שר צבא ארם לקה בצרעת, אמר לו אלישע הנביא לטבול בירדן שבע פעמים. אך הוא קצף מאד, עד שאמרו לו, וכי מה אכפת לך? תעשה כדבריו.

ירד וטבל שבע פעמים, והנה שב בשרו כבשר נער קטון ויטהר. אז הוא הבין שגם הדברים החוקיים, שאין לו הבנה בהם, יש לישראל חכמה ובינה בהם, כפי שהודה בפה מלא "הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל" (מלכים ב ה טו).
הבנת "מי גוי גדול" היא הבנה שמי שעובד את ה' מעל השכל הבורא עונה אותו גם כן מעל לגדרי הטבע. הוה אומר, שכשאברהם אבינו זיכה את בניו במצוות אפר פרה ועפר סוטה מכח אמירתו "ואנכי עפר ואפר" זהו בגלל שהוא ביטל את דעתו לפני הקב"ה. כשאברהם הבין שהוא לא כלום נגד הקב"ה בזה זיכה לישראל באותן שתי מצוות שהינן בגדר חוק. לכן הקדים הקב"ה ונתן לנו מצוות פרה דווקא במרה. שכאשר אנו מקבלים עלינו "חוק ומשפט", קודם את החוק בביטול דעתנו, ורק אז את המשפט, שאף אותו אנו מקבלים כ'חוק' – חובה שלמעלה מטעם ודעת אנוש, אנו זוכים לניסים שלמעלה מהטבע בהפיכת המים המרים למתוקים.

בזאת לימדנו הקב"ה כי אם נשמור את כל התורה בתורת 'חוק' נזכה ל"אם שמוע תשמע לקול ה' אלקיך והישר בעיניו תעשה" שהם אותם ה"חוק ומשפט" ששם להם שם - אז "כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך".

שבת שלום

בזרנו של ר' אריה

שח ר' אליעזר טורק, רב קהילת 'פרושים' באחוזת ברכפלד, בשם ר' זיסל חניסקי כי שמע מר' אריה שכאשר בנו רבי חיים יעקב היה נער צעיר לימים והיה נחשב לעילוי נפלא שאלוהו כמו פעמים מופיע של התנא ר' מאיר במסכת בבא-מציעא? הבן לא איחר מלהשיב תשובה מדויקת. האמא חנה ראתה את האושר על פניהם של ר' אריה ובנו הצעיר, ניגשה אליהם ואמרה: "נאמר במשנה באבות 'כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני'. עושר אין הכוונה דווקא עושר גשמי, לפעמים הכוונה היא דווקא לעושר בכשרון. כאן", הוסיפה האם, "כוונת התנא להורות כי אדם שניחן בכשרונות גדולים אל לו לסמוך עליהם ולבטל את זמנו לריק מהסיבה כי בין כך ישיג את לימודו בשעה מועטת. אדרבה, אדם 'המבטל את התורה מעושר' של כשרונות, וחלילה אינו מרגיל את עצמו ללמוד מתוך יגיעת התורה, בסופו של דבר עלול להפסיד את כשרונותיו הגדולים וללמוד תורה מתוך עוני של כשרון, כיוון שלא ניצלם כראוי". וחתמה את דבריה: "גם אתה בני, אל לך להתפעל מכישרונותיך הברוכים שחננד הבורא. אדרבה, תרגיל את עצמך ללמוד אך ורק מתוך יגיעה, היא היא זו שתקנה לך חכמה".

(דרך אבות עמ' ריג-ריד)

הלכה ומנהג

השבת נקרא את 'פרשת פרה', שבתחילת פרשת חקת. הסיבה לקריאתה היא משום סמיכותה לחודש ניסן, שבחודש זה הקריבו בני ישראל את הפסח במדבר, והיו צריכים להיות טהורים מכל טומאה, לרבות טומאת מת ממנו נטהרים על ידי הזאת מי חטאת עם אפר פרה אדומה. זו גם תפילתנו היום שנוכה ל"זרקותי עליכם מים טהורים" בקרוב בימינו, ונוכה לעלות, להיראות ולהקריב את קרבן הפסח בזמנו וכהלכתו.

הכרעת רוב הפוסקים היא לא כדעת מרן שקריאתה היא מן התורה, אלא חיובה מדרבנן. ממילא הנשים פטורות מקריאתה. דין זה נכון גם לדעת מרן השו"ע, משום שלדעתו הנשים אינן בכלל חובת הציבור לטהרה. אולם על מנת לחוש גם לדעת מרן ושאר הפוסקים שסוברים שגם חיוב פרשה זו מן התורה ראוי לכוון לצאת ולהוציא ידי חובת קריאתה. כן יש להקפיד לומר למברך

שיכוון להוציא את הציבור ידי חובה בברכותיו (ט"ז וחת"ס). ראוי שלא לומר בפה יחד עם הבעל קורא, אלא להקשיב, זאת כדי שתחשב השמיעה כקורא מתוך ספר תורה (פרי"ח סי' סז, משיב דבר להנצי"ב או"ח סי' מז). עוד נכון לדעת פוסקים אלו להימנע מלקדש ולאכול קודם הקריאה, ומותרת רק אכילת ארעי, כדין כל מצווה שחיובה מן התורה. כן יש עניין להדר לקום מוקדם ולשמוע את הקריאה מדין זריזין מקדימין למצוות'.

שו"ת עם הרב חיים אידלס

שאלה

האם מותר להשתמש במכשיר 'פן' שמותקנת בשירותים כניגוב לאחר נטילת ידיים לסעודה?

תשובה

ישנם ב' טעמים מדוע מנגבים ידיים אחר נטילת ידיים. הטעם הא' הוא משום שהמים שנשארים על הידיים אחר הנטילה טמאים ויטמאו את הלחם אם ייגע בו, כפי שמבארת הגמרא (סוטה ד:) שעל כך צעק יחזקאל הנביא (ד, יג): "ויאמר ה' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא". וכפי שרמזו הטור במילת 'לחמם' – 'לחם מים', וכן 'לחמם טמא' בגימטריה עולה כמספר 'בלא ניגוב ידיים'. אך כיום שזכינו לשפע ונטלים ברביעית מים פעמיים הרי שהמים הראשונים נשטפו והידיים טהורות. אולם הטעם השני לניגוב הידיים מופיע בדברי המהרש"ל, והוא כדי שהאוכל לא יימאס מהמים שעל ידיו. לפי זה אף בנטילה של רביעית יש להקפיד שהידיים יהיו נקיות ויבשות לחלוטין. כמו שכתב ערוך השלחן (קנח יז) שמעולם לא שמענו היתר לאכול עם ידיים לחות.

מכח כל האמור פסק מרן החזו"א (סי' כה סק"י) שאם אדם ממתין עד שהידיים יתייבשו לחלוטין אין מניעה (וכ"פ בשו"ת בצה"ח ד קמא). ממילא גם מתקן אוויר במייבש את המים לחלוטין מועיל כמו ניגוב, ואין שום מניעה להשתמש בו במקום מגבת.

שאלה

האם מותר בחורף ליטול ידיים במים מחוממים או פושרים?

תשובה

מותר לכתחילה. כך פסק מרן השו"ע (או"ח קס ו) רק במים שהיד סולדת בהם יש דיון בין הפוסקים לגבי נטילה בהם, אך עניין זה לא מצוי כלל שייטלו ידיים במים כאלו. למעשה, אם בטעות המים התחממו לחום שכזה, ניתן להשהותם שיצטננו ויירדו מחום שהיס"ב (מ"ב שם).

שאלה

האם המנהג לומר 'שאו ידיכם קודש וברכו את ה'" קודם הברכה והניגוב לא נחשב להפסק בין הנטילה לברכה?

תשובה

מקור הדין נמצא בדברי השל"ה הק' ומרן המ"ב הביא את דבריו (קנח ס"ק מד), וגם מהר"ם פאפירוש כתב כן (סדר הסעודה סדר א, ב). למעשה אין זה הפסק (יבי"א ח כ). אולם באמת רבים חלקו על כך, ולכן הגאון מוילנא (מעשה רב) לא נהג לומר את הפסוקים הללו. אבל מי שנוהג כך כאמור יש לו על מי לסמוך.